

a lidí prostých! I dieť Písmo: „Běda zemi, v kteréž král dietě jest a jejiež kniežata ráno jedie a stojie po opilstvu!“
30 Neb opilý ten jsa, ten nebude. Čtem, že jedna žena před ciesařem Filipem súd měla, a když ciesař odsúdlil, odjvolala se od jeho súdu řkúc, že se odvolává od súdu ciesaře Filipa opilého k němu opět, až stízev bude. Protož pomni se král člověkem, ne nedvědem ukrutným, ne zajiecem strašivým, ne husí, ješto vždy k vaně, ne opici všetečnú. A tak i o mnoho jiném. A nejednotkrále miením; každýť jest král v své čeledi a v svém panství, kakžkoli čim kto jest větší, tiem má pilněti sebe v řádu býti, neb nehoda jeho mnohých bude nehoda. A když má se král člověkem pomnieti, viz, co jest člověk!

Člověk jest zvíře rozomné a smrtedlné, a jest tovařsky a přietelsky bytedlné zvíře. A svatý Jeronym rozkládá to, kak jest nedal Bóh rohóv člověku, ani nehtóv velikých aneb zubóv, jakož to jiné zvíři lítě dál jest; ale smysl dal člověku, aby smyslem nade všim mohl panovati. Protož král člověk svú rukú žádného neurážej, ano i ta včela, ješto jest za krále mezi jinými, nikdy nebode žehedlem, jako bodú jiné včely. Proč pak král člověk chce svú rukú bítí koho, a mohá jinak toho popraviti?

30 Že jest člověk smrtedlné zvíře, i král na to pomni, že má umřieti, a hlědaj Božie milosti, ať by Buoh dal pokoj v svém království oňoho světa, a pilen buď činiti pravdu. Neb nelze j' duši odpočinúti, jediné v pravdě, a jelikož bude protivěn pravdě, s tolik bude v nepokoji.

35 A že jest přiezivné a bytedlné i tovařské zvíře člověk, die mistr Seneka: „Ačs' nad jiné povýšen, však přietele měj obera sobě, s nimž by jako sám s sebu mohl rozmlúvati.“ Ale i v tom jest veliké třeba opatrnosti, by mohl hodného sobě nalézti přietele. A také na to má král smrtedlným člověkem pomnieti se, aby tiem, že jest králem, nevzpýchá, ale vždy pomněl slova toho, ješto jest Buoh řekl jednomu

králi: „Vódcí sem tě učinil lidu svému, buď jako z nich jeden!“

To jest pravda, má král velebně nad jiné se ukázati; ale vždy to má v svém srdci mieti, že jest člověk jako jiný, a jedno pro pořád v lidech, aby vedl a držal lidi v pravdě, dal jest Bóh jemu větší místo.

Rúcho krásné na králi ukazuje, že jakož král má v své velebnosti krásné rúcho mimo jiné, takéž má v svých mravcích a obyčejích mimo jiné zřicelén býti v slušné kniežecie tichosti, v neplaché řeči. Aníž slušie králi kteréžkoli mnoho mluvití řeči; každýť brzo omřzl, ktož mnoho mluví. Učil jest mistr Aristotileš Alexandra, aby úmluven byl s lidmi svými, alevsak aby v nepotřebné řeči nepřielišil, řka: „Lépeť jest, aby lidé chýlili hlavy, skóro-li král promluví, chtiec slyšeti, nežli by se nasýtli mlúvenie jeho přieliš hustého.“

Počestno jest také králi nemieti obyčie s chaternými a s lehkými lidmi, aby nezlechál úmysl jeho; neb král jde vókol s velikú věcí a má se s lidmi obierati velikými; zlechčeli v úmysle od lehkých lidí, nebudú řádu králového, v leccos lehel a chaterní potáhnú jej. Protož dobřet krále ozdobuje veliké, urozené lidi při sobě mieti.

Tot pak řku také: Ačť móż král i z lehkého pořádu nádati, kohož chce, zbožím, ale ne každému móže dáti panské mysli. Jest v písmě světské múdrosti a máme to v přísloví, že staré zbožie činí slechtu. Ale taktot knihy ony o zprávé kniežecí přivodie k rozumu, že ne zbožie činí slechty, ale proto ten slechtí se, kto jest ot dávna v zboží, že jde s velikými lidmi vókol, máje zbožím přičinu k tomu. A týmž protivným urození zplanicvají, když od dávna v chudobě budú, že jdú vókol s chaternými. Avšak doníž-mají svých předkův pamět, bude-li pomóženo jim, spieš najdú svých předkův stopu. Protož král rozuměj tomu: mysl člověčí jest jako slunečný popsleek, ješto kako věz skrze stko projde,

takovú barvu na se vezme, jakž barvy stko bude; takž pójde-liť král vókol s lehkými lidmi, zlehčieť v úmysle.

I jesti veľiká ozdoba králi mieti při sobě lid od dávná urozený, a tak bude i obecného lidu dosti mieti. Něb dá-li král chudému něco, ten jedno sám sebú bude slúžiti králi a dědin nakúpi, chtě bohat býti; ale dá-li pánu řádnému, ten i svého příčině na své lidi naloží a se všemi králi bude slúžiti.

50 Má také velebnost | králová milostivě a ochotně řeči býti; i toť divně krále ozdobyje a mila lidem činí. Die mistr Valerius: „Ta pochotnost, když král milostivě a laskavě bydlí s svými, i hrubého lidu mysl projde a obměkčí i vztřívnie oči nepřátelské.“ Protož velmi činí krále mila lidem, když někdy i křivdu strpí svým proti sobě, řka něco k tomu kratochvilně milostivého. Jakož se die o jednom vévodě, že jeden mládenec u jeho dvora objal jeho dceru a poceloval před jejie matěří. A kdy vévodina stála po tom, aby jemu hlavu stěli, řekl vévoda: „Ztepem-li ty, ješto nás milují, co sami těm učiníme, ješto nás nenávidie?“ I vzal chválu vévoda milostivý i z vyrčenie tak kratochvilného.

Čte se také o jednom králi, když komorníci jeho, jsúc oponú od něho přehrazení, mniece, by král spal, zpravovali jeho řeči utrhavú; a on to slyše, hne tíše oponú řka: „Odejděte dále, ať král neuslyší; slyšíť opona.“

120 Také král Pyrrus, když před ním pověděli, že jeho jedni v svém kvasu o něm zle mluvili, kázal jim před se a otázal jich, mluvili-li sú to o něm. Jeden řekl: „By nám bylo víno stačilo, sent by to byl, co bychom mluvili teprv.“ A tů tak směšnú odpověď byl král obměkčen a vzal dieku a chválu od střizlivých z své šlechtnosti, ješto zpili jsúežle mluvili o něm.

125 Velmi také krále ozdobyje, když poznán bude, že nikdy nepovic křivého slova; nebo více jest viněn bohatý, když křivdu povie, nežli chudý. Má se král tak v své řeči zacho-

vati, aby jeho každému slovu věreno bylo. Veliká jest ne- 130 múdrost do krále, ješto bude kakés své přihody rozprávěti, ano to vie i poslední, že to pravda není. A kak móż kdy věřiti těm svým pochlebníkóm, ješto řkú jemu jako pochlebujic a klamajic jim, že sú s ním tu byli, když bude praviti co takového, ješto sám víc, že to pravda není? Ale takž to i jest, jakož smysli.

Nemá také král z lestného srdce chytrú řeči slibový činíť neb přísah, jinak mieně, než li rozumějí, jimž slibuje neb 140 přísahá. Čtem, že jsú některá království | zahynulá proto, že králové jich činili tak lestné přísahy. Aníž má král bez velmi pilné potřeby z obyčeje cos buď bráti na svú přísahu, a pakli kdy vyjde i taková přísaha od něho, má na to pomnieti. Pravi o Alexandrovi Valerius, že jel s vojskem k jednomu městu u velikém hněvu, chtě je obořiti. A jeden mudřec byl z toho města rodem a byl vzácen Alexandrovi. 145 I šel před Alexandra, chtě milost uprositi tomu městu; a Alexander uzřev jeho, rozuměje, že chce prositi za to město, prvě se uteka k řeči, vecc; „Na tom přísahám, žeť toho neučiním, zač mne budeš prositi!“ A mudřec, tu přísahu uslyšav, vecc: „Králi milý, za toť prosím Tvě Milosti, 150 zboř a zahlad to město a nedávaj milosti jemu!“ A král, aby nebyl křivě přísáhl, dal milost městu tomu a nezbořil jeho.

Má také král manželstvo držeti; neb není to lidské manželstva nedržeti. Vidáme čápy, holuby i jiné ptáky, ješto samec i samice mají péči o dětech, oba je krmie, že 155 držie sobě jako manželskú vieru. A když člověk má péči o svých dětech, netolik aby je odchoval, ale aby i ve cti byli, má tak muž jako žena držeti manželstvo, aby jich děti nebyly cizoložnáta a ženimčata. Ačť jest to někdy bylo, že muž mohl více žen nežli jednu mieti, Bóht tomu v křestanství nechce. A pravíť Pismo i o múdřém Šalomúnovi; že když své ledvie k ženám přichýlil, oblázněť srdce jeho. A tak řku ještě: Slušieť králové velebností rácho krásné, ale

*klonlány čim. a v...
sá pufi, sji, drúina*

165 i mravi krásní a šlechtní obyčejí a hluk lidu urozeného.

Stolice krásná králová velebnost královů ukazuje, a tať miení, aby král pevně seděl a daleko zřel a všem byl zřičlen. I praví, že trón králův spravedlnost tvrdí, a pro nespravedlnost přivodí Bůh královstvo z jednoho lidu do druhého. Protož, chce-li král dobře kralovati a na své stolici

170 seděti pevně, má vysoko sedě daleko zřítí a má svým zrakem zbořití veliké křivdy, násilí, lsti, má býti štít dobrým obraně a zlým kladivo, aby je zřítel. Neb budú-li úřad

296a odbíjeti, únosy | v zemi činití, výboje, války, jímáti se, kto s koho móż býti, nebude-li král jedněm jako druhým práva přieti, pomáhati, vikleť se králová stolice, nesedíť právě

175 král takový. Když král pokoj činí v svém království, všichni žádají zdravie jeho; ale skrze kteréhož neřád, nepokoj bude, všem jest s ním teskno. A lehko-li jest, když přezíť svým, nezná výbojův, únosův, násilí, že se budú v cizie dědiny v sirotčie vázati, cizie prodávati, práva jich stavovati, odúmrlí spravice, jesto nenie; protivněť jest taková bezprávie činití a trpěti.

A kto to móż řeci jinak, než že to král činí, což jeho činie, a on jim nebrání toho? Dobrym škodí, ktož zlým odpúštíe.

185 Chce-li král spravedlný býti, aby na své stolici pevně seděl, aby se pod ním neviklala, má mieti v svých úřadech a v svých radách ty, jesto se Boha bojie, jesto lakomstva a vdřidustva netbají a nemilují bezprávie.

Jestěť to řku. A kto móż řeci jinak, než, jacíž sú královi úředníci, milostníci čelední, takýž král jest. Ě, slyšte, králi, Davida krále, tenť die: „Nevinní a upříemí drželi se mne“, a ten slúžil předně, jemuž čistota míla a šlechtnost. A tak ten král kraloval zbožně a lib ka Bohu.

195 | To pak, že král sedě na tróně drží vardu okružlú jako jabko v své ruce a v druhé huol upříemú, ukazuje, že má království v své držeti moci, a aby se všech strán bylo dobře opatřeno, aby bylo v své celosti, aby nezahynulo ani

panstvo neb rytierstvo, ani kupci nebo měšťané, ani sedláci neb řemeslníci. Nebo kdyby v onom jabku i najmense šerbina byla, nebylo by celo a tak slušno. A protož i drit nebo huol upříemú drží král v ruce, aby pomněl, že bítí má ty, ktož řád a pokoj bořie v království jeho. Nebo dobrým škodí, ktož zlým odpúštíe, a jme-li kto v tenato vlka, pustí-li jeho, jedno že chytřejí bude, ale neodpoviet se masa jiesti.

Králová koruna krásná jest věc, ale těžká. To ukazuje, že ctný jest stav králový, ale pracný. A kdeť móż čest bez práce | býti? Čtem o jednom králi, když měl býti korunován, vzal v ruku korunu i jal se jie ohledovati řka: „Ó dostojná koruno, krásna jsi, ale těžka! Kto by právě znal, co jest práce a nebezpečestvie v tobě, by před ním na zemi ležala, nezdvihl by tebe.“ Ale když jest člověk přirozen ku práci, nemá se muž lekatí potu. Protož vždyť to pravím: Královýť jest stav svatý, když král chce v pravdě Bohu tiem slúže kralovati a pokoje hlédaje obecného, ne jedno chťe živ sobě býti, ale i k užítku jiným.

I bývali čtyřie květové v koruně se čtyřmi kameny drahými. Ti čtyřie kamenové znamenávali, že zvláště král má oněmi čtyřmi šlechtnostěmi ozdoben býti, točis opatřností, smičností, silú, myslí a spravedlností. Kterýž král nemá těch všech čtyř kamenův drahých v své koruně k své králové velebnosti, nenieť řádné jeho kralování. Neb na neopatřného přijde neřád z nedojiepie; nesmierný nemá rozumné opatřnosti a vice jest hlupě zvěři podoben nežli člověku; nesilné král myslí a neudatné co kdy učiní státceného? Řiekajít: „Hubené srdce nikdy cti nedojde.“ A pro nespravedlnost Bůh převodí králevstvo s jednoho lidu do druhého.

220 Ale když král má ty drahé čtyři šlechtnosti, ani smrt odejme království jemu, ale z toho královstva v lepšíe přijde a zde ostane ve cti a v chvále jměno jeho. A to bude

*Keľmic. jazyk - má sa se pom
(keľmic. jazyk)*

múdrejše Zuzanna učinila, ješto radějši chtěla kamenována býti bez viny, než | by před lidmi netrpěla, a před Bohem vinna byla.

100 Slušie také králové i paním velikým po múdrosti státi. A tět jest bázen Božie počátek, bez tět právé žádný múdr není. Slušie také králové i paním velikým v dobrých knihách čísti, ješto učie a napomínají, aby Bóh byl v srdci a šlechtnost, a rozum v potřebném osvécují, zlé hyzdie a dobré chválé. Takt die Písmo: „Slyše múdry múdrost, múdrejší bude a rozomný má jiné zpraviti a zpořiediti.“ Pro-
105 tož rozomná králová, bude-li své panny vésti k bázni Božie, velikú odplatu z toho bude míti. Protož i řku: Hodit se múdré a šlechtné králové v dobrých knihách kratochvil míti a rozom-bráti; neb všeliké písmo vdechnuté Bohem
110 úžitečno jest. Chce-li také králová, aby jí vpravdě za múdrú měli, strěz se ženských lehkostí a tětch přirokóv, jimiž obecně ženy ukárají, a trať to na sobě.

Najprvé neukazuj, byt' líbo to bylo, že by komu tělesně
115 míla byla. Majít také ženy obecný přirok z všetečnosti, že vše chtie vždy věděti, i tajné věci, a potom t pronesú dále. Čte se v Římských skutciech, že se v Římě stalo, že šel pacholík s otcem v radu mezi římské pány, a když přišel do-
120 móm, máte jeho tázala, aby jí pověděl, co sú páni v radě mluvili; a robenec nikakž nechťel povědět řka, že nemá ijeden rady pronositi. A čim se robenec více tvrdil, nechťe jí povědět, tiem pilnějši máte chtioci zvěděti, až se i hro-
125 ziti počne robenčí. A robenec, nemoha jic odbyti, zamysli řka: „Míla matko, neprav toho žádnému, platilať by to má hlava! Toť sú páni v radě uložili, aby každý muž dvě sobě ženě pojal.“ A ona, uslyševši to od syna, také pod tajem-
130 stvím pověděla to druhé, a ta opět dále, až pak obecně zbe-
rúce se všecy ženy římské hlukem šly před římské pány volajíc, aby jim té křivdy nečinili. A páni se tomu vzdívie,
135 co jest to, zdali jest zázrak někaký, vidúc láji ženskú, any

1
volají jako bez smysla ostyděvše se, až ten robenec i povie pánom, | kterak jej máte k tomu nutila, chtiec na něm zvěděti, oč sú páni v radě byli, a nemoha jic odbyti, že jest tak musil to zamysliť, aby jic tudy odbyl.

Jest také na ženy přirok, že nestrpie toho rády, což muž 135 zapovie. A tak pravie toho potvrzujíc, že dal muž jedné ženě pušku, ptáčka v ní zavřev, a zapověděl jí, aby pro nic v tu pušku nenahledala a neotvierala jic, že jest tam ptáčka vsadil, aby jeho nevypustila. A ona nestrpěvši toho, otevře
140 pušku chtiec zvěděti, co by tam bylo, a ptáček vyletí. A tak muž pozna všetečnost její.

O druhé takto pravie, že muž jehlu polékl v dieře někaké a zapověděl ženě, aby nevčinievala prstu do té diery; ale on nepovie, proč. A tato, nemohúc strpětí toho, sáhne tam prstem a splíští to poléčenie, že jí jehla prst pro-
145 bodne. A muž uzře, ana prst probodený uvázala, nalaje jic z jejie všetečnosti nemúdré.

O třetí pravie takto, že muž jed postavil v konvici a zapověděl ženě a řka: „Neroď piti z konve této, jedť jest v ní; umřes, napič-li se.“ Avšak ona nestrpěla, než vždy se
150 napila, i umřela.

Bývají také mnohé ženy, že vždy pře proti mužóm držie a jsú jim odporny. A tak přihodi se, že jeden muž pójde s ženú přeš lúku a muž bude řéci: „Dobře jest lúka přihole-
155 lena.“ A žena die: „Přistřižena jest,“ až s tiem vejdu na břev, tak se křukujíc. Muž die, že jest přiholena, a žena die, že jest přistřižena, až tu žena upadne u vodu se břívi, a tonúc bude ještě prstoma jako stříci vyzdvihši ruku ukazujíc, že jest střižena. A když utone, pójde muž proti vodě, nade
160 břívi hledaje jic; a lidé potkajíc jej otieží jeho, co bý tu činil, a on povie: „Upadla mi žena se břívi a utonula, i hledám jic.“ A oni veccchu jemu: „Hledaj jic zdola břívi; po vodě dolóv plove.“ A on vece: „Vždyť mi se jest ve všem proti-
vila; mámt za to, žeť plove proti vodě.“

